

DE MOORD TE ZUIDBROEK.

Het nieuwsblad van het Noorden van d.d. 28-11-1931 schreef;

' Er bestaan thans gegronde redenen, dat de moordzaak te Zuidbroek in den nacht van 25 op 26 Augustus, waarbij de Wed. Molanus en haar zoon werden vermoord, tot klaarheid zal komen. Zooals reeds gemeld is, heeft de Groningsche recherche, de justitie te Winschoten hieromtrent een zeer belangrijke medededing gedaan. Thans blijkt dat de bedoelde persoon is de '20-jarige arbeider J. A. werkzaam bij de werkverschaffing in Jipsinghuizen, in hechtenis te Winschoten, in verband met een diefstal bij een brand aldaar. Vermoed wordt, dat verdachte in den nacht van 25 op 26 Augustus nog bezig is geweest aan de werkverschaffing, en terug gekomen met een verwonding aan het hoofd. Het onderzoek is nog gaande. Intusschen volgt de politie te Zuidbroek nog een spoor, dat leidt naar twee personen, die verblijven in de straf in gevangenis te Groningen.

Het is nu al ruim 81 jaar geleden dat aan het eind van de Trekweg aan het toen zogenoemde Krommerakken te Zuidbroek de gruwelmoord plaatsvond op Anje Molanus- Udema en haar zoon Hendrik Molanus. Regelmatig wordt er in ons dorp nog wel eens over het geheimzinnige drama gesproken, maar nog steeds tast men in het duister en doen speculaties en geruchten de ronde over de dubbele moord op die 26^e augustus 1931. Twitter, DNA onderzoek of Facebook bestond nog niet maar met de zeer gebrekkige communicatiemiddelen van toen ging het nieuws als een lopend vuurtje door Zuidbroek en omliggende plaatsen. Meteen werden verschillende verdachten gearresteerd en soms maanden opgesloten. Alle pogingen om dit wel als roofmoord geziene drama te ontrafelen leden schipbreuk. Steeds opnieuw belandde men op een dood spoor, hoe intensief de Hermandad-mannen er in die tijd tegen aan gingen. Hoe bestaat het dat de ware moordenaar(s) nooit in de kraag werden gegrepen. Twee dagen na het Zuidbroekster drama werd Klaas Dolfing uit Sappemeer ingeroepen. Dolfing was brigadier Rijksveldwacht te Sappemeer en stond in die tijd bekend als een soort Peter R. de Vries. Hij had even ervoor, na vijf jaren van intensief speurwerk, de moord op Jan Meijer uit Sleen opgelost. Majoor J. Woltjer brigadecommandant Rijksveldwacht te Zuidbroek en brigademarechaussees van Muntendam en de gemeenteveldwachter Vestering van Zuidbroek waren hun onderzoek meteen al begonnen. Ze zullen na een paar dagen hebben gezegd; *“Die Dolfing kunnen we bij deze zaak er best bij gebruiken”*. Veertig

jaar na de dubbele moord, tijdens een interview, zei Dolfing: *“Na twee dagen zag men wel in dat men de dader(s) niet zo snel zou vinden en toen ben ik er ook in gemoeid. Nou, het was een hopeloos zoek en men kreeg er totaal geen licht meer in. Het spoor liep steeds maar weer dood en één van de oorzaken daarvan was allereerst dat men verband ging zoeken op de moord op de 76 jarige moeder en haar 47 jarige zoon, die zwakzinnig was.”* Aanvankelijk werd wel gedacht dat Hendrik zijn moeder om het leven had gebracht omdat haar stoffelijk overschot werd gevonden maar van haar zoon Hendrik ieder spoor ontbrak. Men had nog gedregd in het Winschoterdiep, maar al een dag later werd de eveneens vermoorde zoon in een ondiepe sloot aangetroffen nadat het was opgevallen dat hun hond steeds op de wal van het Winschoterdiep zat.

De heer Dolfing gebruikte na 40 jaar in dat interview steeds de woorden *vermoedelijk* en *waarschijnlijk*. Vrijwel niets stond met zekerheid vast voor hem. Zo vermoede hij dat zoon Hendrik Molanus het eerst om het leven was gebracht enkele honderden meters van de kleine boerderij. *“Vermoedelijk was hij naar buiten gelokt met een smoes dat de koeien op de weg liepen. Ja, dat ligt zelfs wel voor de hand, want in het land waarin toen vier koeien graasden daar is hij gevonden, liggend op zijn rug in een halfdroge sloot op ongeveer 200 meter van de boerderij. In het slootje met maar een klein beetje water erin langs de Trekweg. Hij kon er in elk geval niet in verdrinken. Hendrik is vermoedelijk door een rechtshandig persoon vermoord. Zijn schedel was ernstig verminkt aan de linkerkant ingeslagen.”* Dat zou met een 4 meter lange stro-ketting zijn gebeurd die werd gevonden in het ondiepe slootje langs de Trekweg vlakbij het lichaam van Hendrik. Gemeenteveldwachter Visser vond het lijk van Hendrik Molanus, maar de dag ervoor had postbesteller Chris Ruchtie het levenloze lichaam van mevrouw Anje Molanus-Udema al gevonden. Hendrik had een grote wond van vier bij zes centimeter aan zijn hoofd. Beide slachtoffers hadden steek- en snijwonden. Om ongeveer 10 uur 's ochtends kwam postbode Christiaan Ruchtie de post brengen. Hij moest voor het afgeven van een geldwissel een handtekening krijgen. De deur stond open en de koeien loeiden omdat zij nog niet waren gemolken. Hij kreeg geen gehoor toen hij een paar keer ‘volk’ had geroepen en nam hij de vrijheid het huis binnen te lopen. Binnengekomen zag hij half verborgen onder een linnenrek het lijk van de weduwe met een prop in haar mond. Hoe die om het leven was gekomen was niet meteen duidelijk. Dolfing hield het erop dat zij zelf de deur van het boerderijtje had geopend nadat door de vermoedelijke daders eerst

was geprobeerd met een stok de grendel te vernielen. De ijzeren deurklink was geheel verbogen en verdraaid, terwijl enige zware deuken in het hout van de deur aanwezig waren. Bij het openen van de voordeur zou ze toen meteen zijn gegrepen en tussen een in het portaal staande tobbe en de muur zijn gedrukt. Aan deze tobbe en de muur was namelijk bloed en een pluk haar van mevrouw Molanus gevonden. Volgens Dolfing had het slachtoffer een wollen slaapmuts in de keel waardoor ze waarschijnlijk was gestikt. Daarna was het slachtoffer op een mat naar de voorkamer gesleept waar een met wasgoed geladen droogrek over haar heen werd gesmeten. De bedstee waarin Hendrik sliep, en waaronder een dubbelloops jachtgeweer werd gevonden, was in brand gestoken en ook het veren bed in de voorkamer van zijn moeder bleek gedeeltelijk verbrand.

“Toen dus bleek dat de zoon zich niet aan de moeder vergrepen had, ze hadden, zeiden omwonenden, wel eens flinke ruzie, kregen we een andere kijk op de zaak.” zei Dolfing.

Nadat postbesteller Chris Ruchtie de moord op mevrouw Molanus hadden ontdekt brachten hij en Geert Dijkhuis, de buurman van Molanus, de politie op de hoogte. Maar nog voordat deze het speurwerk startte, renden nieuwsgierigen het boerderijtje binnen. *“Zes kerels die, met een schuit, klei van Scheemda naar Sappemeer hadden gebracht.”* aldus Dolfing 40 jaar later. De nieuwsgierigheid van de groep Sappemeersters heeft de politie toentertijd parten gespeeld. Nog voor de Hermandad zelf een hand had uitgestoken naar het lijk in de voorkamer en ze op zoek kon gaan naar vingerafdrukken waren ze met z'n zessen al zodanig in de weer geweest dat elk mogelijk spoor tot de moordenaars verdwenen was. Alles liep doorelkaar en overal was het even smerig. Toen Majoor Woltjer bij het boerderijtje aankwam joeg hij meteen het stel weg. *“En daar stond Woltjer dan, alleen met het lijk van de vrouw bij wie de zes Sappemeersters zelfs onder haar rok gevoeld hadden of ze ook geld op zak had.”* Aldus de oud-Rijksvelwachter in een later interview.

Geld. Het woord is in die dagen en zelfs jaren later vaak in verband met deze dubbelmoord gevallen. Volgens een publicatie uit die tijd had dokter Hulst uit Leiden, die de sectie verricht had, roofmoord geconstateerd. De heer Dolfing wilde daar weer niets van weten omdat daar geen enkele bevestiging voor was te vinden omdat er weinig geld was in het huis. Ze hadden het geld op de Boerenleenbank in Meeden. Later bleek dat ze wel twee tot driehonderd gulden in huis gehad konden hebben omdat een ver-familie lid uit Winschoten een tijd ervoor geld had geleend en dat er

was gezegd; *“Kom het geld maar weer eens ophalen.”* Ook hadden ze een paar dagen ervoor een paar koeien verkocht, en blijkens het spaarbankboekje hadden zij het geld nog niet op de rekening gezet. In het huis werd echter geen geld aangetroffen, maar op tafel lag een lege portemonnee, echter de linnenkast was weer onaangeroerd gebleven. In die tijd was 300 gulden ongeveer het zelfde als nu 50.000 Euro. Als voorbeeld; in diezelfde tijd werd een huis gebouwd voor 1600 gulden.

De ongetrouwde zoon was een beetje bijzonder: *“hij kon nog geen koe verkopen. Toen de stier doodging, groef hij een gat in het stierenhok een gat in grond en gooide daar het dode dier in. Hij spitte het zand erover en daarna werd de nieuwe stier gewoon op dezelfde plek in de schuur gezet”*. Moeder en zoon waren wat schuw. Niemand uit het gehucht Krommerakken mocht bij hen over de vloer komen. Na de moord ging dan ook al gauw het verhaal dat ze ook veel goud en sieraden in huis verborgen hielden, wat ook een motief voor de moord zou zijn geweest. Waarom de matras brandde, is een gebeurtenis die de fantasie heeft geprikkeld. Weer één van de weinige details waaraan de politie toentertijd wellicht wat aan gehad kon hebben. Daarna kwam later het verhaal dat er die ochtend twee vreemde kerels waren gezien die over de Trekweg liepen. In het licht van de lantaarns had men gezien dat ze haveloos gekleed waren, één met een licht gestreept boezeroen en de ander had een jockeypet op. Die had een bleek gezicht en ingevallen wangen en hij droeg iets wat op een knuppel leek. De ander droeg een jaaglijn over de schouder. Ze waren nooit eerder gezien en men vroeg zich nog af wat ze daar deden, beiden hadden zich vreemd gedragen met ook nog zo'n rare pet op.

Voor Dolfing stond het vast dat roofmoord vrijwel uitgesloten was. Maar ja, wie weet hadden de primitief levende Molanussen hun geld ergens in een oude sok. Niemand kon dat haast weten want zij hadden vrijwel geen omgang met anderen. Ze leefden alleen maar met hun dieren, wat koeien en een stier, die dan ook nog slecht werden behandeld. Ja, de wijze van boeren was bij hun helemaal zoek dat was wel bekend. Hoe slecht en moeizaam het onderzoek destijds ook mocht verlopen, bij tijd en wijle draaide er weer één de nor in. Op den duur werd een vrouwelijke helderziende ingeschakeld en kreeg men nieuwe hoop bij weer een andere arrestatie van *de ‘ware moordenaar(s)’*.

Burgemeester Buurma was net de vorige avond als de nieuwe burgemeester in functie geïnstalleerd en werd meteen voor dit drama in zijn gemeente geplaatst. Hij

loofde een geldbedrag uit voor diegene die aanwijzingen kon geven tot de opsporing. Ene Lodewijk de Bok, een zwerver, maakte daar gebruik van. Hij schreef de politie dat hij in een visioen de hele moord had gezien, en er alles van wist. Dolfing en Woltjer gingen op zoek naar deze bekende Sappemeester zwerver. Ze vonden hem uiteindelijk in Amsterdam en in een slaaptent ergens in Amsterdam heeft Lodewijk de Bok zijn verhaal verteld. Ze wisten wel dat onder andere Jan Neuze en Lo de Bok op de zwarte lijst stonden en dat ze daarom niet in café's mochten komen. Daardoor werden het zogenaamde spiritusdrinkers. Overigens, nu is er een standbeeldje opgericht in Sappemeer van het duo Jan Neuze en Lo de Bok. (het kan veranderen in de samenleving)

Dolfing reisde stad en land af, zelfs naar Heerlen op zoek naar mogelijke daders. Maar ook dichterbij in Noordbroek woonde Rikkert Munneke en die leidde een los leven. Had contact met een publieke vrouw uit Zuidbroek, ruzie met zijn echtgenote, en liet zijn boerderij vaak voor wat die was. Later emigreerde Munneke naar Amerika en daar zou hij op zijn sterfbed hebben gezegd dat hij de dubbele moord gepleegd had. Ook een man uit Arnhem zou het wel eens gedaan kunnen hebben want die had zomaar ineens een hele homp geld en daarvan had hij een café gekocht in zijn eentje. Maar ook een man uit Musselkanaal werd opgepakt. Later weer een man uit Hoorn. Daarna een man uit Jipsinghuizen en toen die het niet gedaan had greep men weer een man op uit Heiligerlee. Daarna werd er een man uit Eindhoven opgepakt, die vroeger koedrijver was geweest in Winschoten en woonde nu weer in Eindhoven. Waarom was hij plotseling naar Eindhoven terug verhuisd? Maar toch bleek hij het niet te hebben gedaan. Daarna werd weer één van de zes mannen van de kleischuit opgepakt vanwege het visioen van Lodewijk de Bok. Na een half jaar brommen kon ook die man de straat weer op. Na verloop van tijd hervatte het leven zich en ebde langzaam de aandacht voor de moord weg. Het echtpaar Ruzius en Ruzius-de Groot uit Noordbroek kochten het vervallen boerderijtje. Toen ze nog niet getrouwd waren fietsten ze wel eens langs het Winschoterdiep. Ruzius had een keer tegen zijn, toen nog, verloofde gezegd dat hij daar nog wel zou willen wonen. Even voor de kerst van 1931 gingen ze wonen in het angstaanjagende boerderijtje aan de Krommerakken. De politie kwam nog aan de deur en zei dat ze ramen en deuren goed op slot moesten houden. Ze werden verzocht om alle dagen scherp uit te kijken naar verdachte figuren en dito spullen in en rond het huis. Ruzius had gezegd dat hij

een zeis in de boom *'klaar had hangen'*. Majoor Woltjer commandeerde:

"Binnenhalen, je geeft ze het wapen nu zelf in handen". Ruzius kreeg daarna wel een vergunning voor een vuurwapen.

Mevrouw Ruzius zat vaak voor het raam te breien toen in januari 1932 haar aandacht werd afgeleid door een man in een manchester jas die van enige afstand steeds maar naar de boerderij tuurde. Mevrouw Ruzius dacht eerst dat de man *'uit de broek'* moest. Maar nadat hij wel en half uur in de onderwal van de sloot had gezeten kwam hij richting het boerderijtje. Mevrouw Ruzius vertelde later dat ze dat verschrikkelijk angstig had gevonden. Ze ging daarna meteen naar buurman Geert Dijkhuis en Geert zei dat ze dat moest aangeven bij de politie. *"Maar ik wilde dat niet, ik vond het verschrikkelijk."* vertelde mevrouw Ruzius later. Daarna is Dijkhuis zelf naar de politie gestapt. De politie is toen naar de mensen van de werkverschaffing gegaan en heeft bijna alle mensen daar op de foto gezet. Een man was steeds weggekropen achter kiepkarren waarop de politie argwaan kreeg en die man ook heeft opgepakt. Politie Woltjer zei tegen mevrouw Ruzius dat ze vroeg of laat naar Winschoten moest komen om die man te herkennen maar mevrouw Ruzius heeft nooit een oproep gehad.

Krommerakken, aan het eind van de Trekweg, vroeger een gehuchtje waar vijf kleine arbeidersboerderijtjes stonden. Vier stonden in de gemeente Zuidbroek, en één in Scheemda. Hier woonden de families Molanus, Dijkhuis, Meijer, Groen en Bos. De verzameling huizen werd Oude Dijk genoemd. Maar het groepje van een stuk of wat huizen werd na het veelbesproken drama geen geliefd woonoord meer. Voor de boerderij van de vermoorde Molanus bestond in elk geval weinig belangstelling en daardoor kon Ruzius het goedkoop in handen krijgen. Ze hebben er ruim 20 jaar gewoond en met veel plezier zou mevrouw Ruzius later vertellen. *"Je kon er van alles hebben om de boerderij heen. We hebben op advies van de politie een hond aangeschaft. Eerst een van de politie gekochte Duitse Herder, die heette Nimrod. Toen een dikke Duitse Dog die mijn man bij de slager op de kop tikte. Dat was een kwaai en die moesten we wel aan de ketting houden. Ja, dat was een mensenvreter die kon wel drie mensen aan. Daarna kregen we een Leger-Jachthond dat was ook een goeie waakhond."*

Daar, waar in 1931 een gruwelijke moord heel Zuidbroek en omgeving even de adem deed stokken, is weinig meer terug te vinden wat daaraan herinnert. Als ik er langs fietst zie ik nog wat Seedling appelbomen en Tonneboer pruimenbomen die allang

voordat ze mooi geel en sappig rijp zijn al door passanten zijn geplukt. *“Waren het de Pruimebomen van Geert Dijkhuis of van de Molanissen?”* vroeg ik mij dan wel eens af. Bé Buining vertelde mij eens dat Hendrik Molanus zich de avond voor hij werd vermoord nog had laten knippen bij kapper Beerenboom. Dit had Bé weer door zijn vader Herman Buining horen vertellen tijdens een buurtgesprek voor hun café op de hoek van de Kerkstraat en het Winschoterdiep. Bé had daar als kwajongen bijgestaan en altijd als de moord op Molanus in latere jaren ter sprake kwam was zijn herinnering aan wat zijn vader ooit vertelde; *dat Hendrik Molanus de avond voor zijn dood nog bij Beerenboom had gezeten om te knippen.*

Op vrijdag 28 augustus 1931 om elf uur werden Hendrik en zijn moeder begraven in Zuidbroek. Bij de begrafenis was als enige familielid een halfbroer van Anje Molanus-Udema aanwezig. Burgemeester Buurma sprak bij de teraardebestelling waarin hij duidelijk stelling neemt tegen alle roddels en Hendrik zuivert van alle blaam. *“Hij heeft de roddels nooit kunnen geloven, omdat Hendrik zo zachtaardig was dat het hem moeite kostte om afstand te doen van zijn vee. Hendrik en Anje Molanus-Udema, zij nemen het geheim uit hun eenvoudige huisje mee in het graf. Moge onze politie dat geheim onthullen.”* Aldus de speeche van Burgemeester Buurma.

Zover is het nooit gekomen, alle inspanningen daarvoor ten spijt. Majoor Woltjer verhuisde later naar Slochteren en zou nog tegen mevrouw Ruzius zeggen: *“Het is een nagel aan mijn doodskist, dat ik de moord niet ophelderen kan.”*

Rienus Huis
06-25043902
rienus@makelaarhuis.nl

Het boerderijtje waar in 1931 de moeder Anje Molanus- Udema en haar zoon Hendrik Molanus op gruwelijke wijze werden vermoord.

Krommerakken te Zuidbroek in 2012.

Daar, waar in 1931 een gruwelijke moord heel Zuidbroek en omgeving even de adem deed stokken, is weinig meer terug te vinden wat daaraan herinnert. De Seedling appelbomen en Tonneboer pruimenbomen worden meestal allang voordat ze mooi geel en sappig rijp zijn al door passanten als lekkernij geplukt.